

”Uutta tietoa mitä me ei saada mistään muualta” – Kokemuksia järjestöjen ja yritysten tietovarantojen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä

PÄÄLÖYDÖKSET

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ammattilaiset arvostivat ajantasaista ja alueellista, yritysten ja järjestöjen tuottamaa, tietoa: tietojen nähtiin laajentavan ja täydentävän olemassa olevaa tietoa sekä tuovan näkyväksi hiljaista tietoa.
- Asiantuntija- ja johtotehtävissä työskentelevät kuvasivat monipuolisesti toimintoja, joissa uudentyyppistä hyvinvointitietoa hyödynnetään: strategiatyö, käytännön työ, palveluiden suunnittelu, resurssien suuntaaminen sekä tuloksellisuuden mittaaminen ja arviointi.
- Ammattilaiset tiedostavat, että uuden tietolähteen hyödyntäminen edellyttää tietoihin syventymisen ohella tiedon yhdistämistä muuhun tietoon ja alueiden tuntemusta.

Tämän Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisun tarkoituksena on kuvata johdon ja asiantuntijoiden näkemyksiä ja kokemuksia yritysten ja järjestöjen tuottaman tiedon hyödyllisyydestä kolmella alueella: Tampereella, Turussa ja Pirkanmaalla. Ihmisten arjesta, asuin- ja elinympäristöstä, kertyy jatkuvasti tietoa, jota ei juuri ole hyödynnetty julkisen sektorin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelussa, arvioinnissa tai johtamisessa. Tietoa ei myöskään aiemmin ole tuotu kuntien tai alueiden arkeen, hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoiminnan johtamisen työkaluksi.

Suomessa ei ole aiemmin järjestöjen ja yritysten omistamaa tietoa hyödynnetty yhtä laajasti kuin nykyisessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen PUHTI-hankkeessa (Palvelujärjestelmän ulkopuolella kertyvä tieto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen käyttöön). Hankkeessa kertyy tietoa yhtäältä näiden tietojen hyödyllisyydestä ja mahdollisesta lisäarvosta sekä toisaalta kokemusta järjestöjen ja yritysten halukkuudesta jakaa omista maansa tietoa julkisen sektorin hyödynnettäväksi.

Nyt käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksena on kuvata terveyden ja hyvinvoinnin asiantuntijoiden ja johdon näkemyksiä ja kokemuksia näiden hyvinvointia ja terveyttä määrittävien tietojen hyödyntämisestä. Aineistona käytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2022 keräämää haastatteluaineistoa kahdesta kaupungista (Tampere, Turku) ja yhdeltä hyvinvointialueelta (Pirkanmaa).

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten asiantuntijat ja johtajat ovat hyödyntäneet PUHTI-hankkeen aineistoja?
- 2) Mikä on PUHTI-hankkeen aineistojen mahdollinen lisäarvo?
- 3) Millaisia haasteita ja edellytyksiä PUHTI-hankkeen tietojen hyödyntämisessä on tunnistettu?

PUHTI-hanke

PUHTI-hanke (Palvelujärjestelmän ulkopuolella kertyvä tieto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen käyttöön) jalostaa yritysten ja järjestöjen omistamaa, arjesta kertyvää, tietoa kuntien ja alueiden hyödynnettäväksi. Tällä pyritään osaltaan vastaamaan ajantasaisen ja ennakoivan tiedolla johtamisen tarpeeseen. PUHTI-hankkeessa olemme tutkineet usean vuoden ajan palvelujärjestelmän ulkopuolisen tiedon hyödyntämistä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Hankkeen käynnistymisen taustalla oli sosiaali- ja terveysministeriön Digitalisaatio-ohjelmassa tunnistettu tarve elinympäristöstä ja asiakkaista koostettuun nykytila- ja ennakoititietoon (STM, 2016).

PUHTI-hankkeessa tavoitteena on:

- Tutkia uusien tietolähteiden hyödyntämisen mahdollisuuksia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä
- Saada ajantasaista tietoa kuntalaisten hyvinvointi- ja terveyshaasteista paikkakohtaisesti arjesta kertyvää tietoa hyödyntäen
- Täydentää palvelujärjestelmästä, kyselyistä ja tutkimuksista kertyvää tietopohjaa

Susanna Raisamo
Tutkimuspäällikkö, THL

Teemu Keski-Kuha
Kehittämispäällikkö, THL

Timo Ståhl
Johtava asiantuntija, THL

PUHTI-hanke:

PUHTI-hankkeessa tutkitaan palvelujärjestelmän ulkopuolisen tiedon hyödyntämistä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Hanke toteutetaan yhteisrahoitteisena hankkeena mukaan lähtevien kaupunkien/alueiden kanssa.

Hankkeen uusin kolmivuotiskausi (2023–2025) on käynnistynyt ja mukana on viisi kaupunkia (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku ja Tampere) ja neljä hyvinvointialuetta (Etelä-Savo, Pirkanmaa, Etelä-Karjala ja Pohjois-Pohjanmaa).

Nykyisen toimintakauden taustalla on puolitoistavuotinen pilotti, joka toteutettiin Tampereella 2019–2020. Hyvien kokemusten jälkeen toimintaa päätettiin jatkaa kaksivuotisella pilotilla (2021–2022) ja mukaan kutsuttiin uusia kaupungeja (Helsinki ja Turku) ja Pirkanmaa alueena.

Hanke on laajentunut hallitusti hyödyntäen kokemuksia eri kokoisista kaupungeista ja alueista. Nykyisen kauden päättyessä tarkastellaan mahdollisuuksia ottaa mukaan uusia kaupungeja ja hyvinvointialueita.

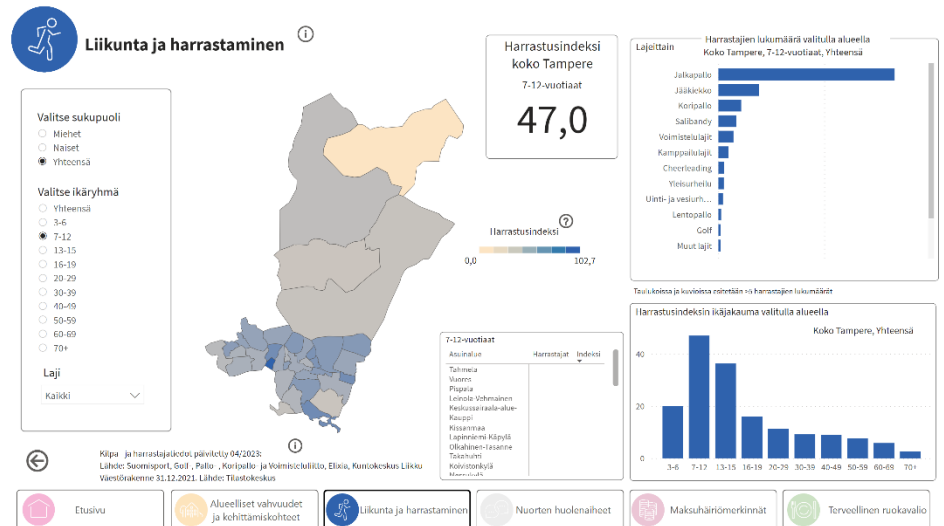
Yritykset ja järjestöt määrittävät periaatteet, joilla ne luovuttavat dataa julkiselle sektorille

PUHTI-hankkeessa analysoimme erityyppisiä aineistoja kuten esimerkiksi kauppojen myyntitietoja, maksuhäiriömerkintöjä, liikunnan harrastamisen lisenssitietoja sekä sosiaalisesta mediasta kertyvää avointa dataa. Yritysten ja järjestöjen rooli aineistojen omistajina on hankkeessa ratkaiseva, sillä ne määrittävät, millä ehdoilla ne luovuttavat dataa hankkeen käyttöön julkiselle sektorille. Osallistuvat yritykset ja järjestöt haluavat aikaansaada positiivisia vaikutuksia toimintaympäristöihinsä ja tietojen luovuttaminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämistarkoituksessa nähdään olevan osa yhteiskuntavastuullista toimintaa.

PUHTI-hankkeessa tietojen luovutuksesta on tehty toimijoiden kannalta mahdollisimman kevyt ja vaivaton prosessi. Keskeisenä periaatteena ja tiedon hyödyntämisen perustana on alusta alkaen ollut kertyvän tiedon paikkakohtaisuus sekä tietoturva. Emme kerää yksittäisiä ihmisiä koskevia henkilötunnusteellisia tietoja, vaan luomme alueprofileja. Tiedot esitetään kaupunkien osalta postinumeroalueittain ja hyvinvointialueiden osalta kunnittain eriteltynä.

Asiantuntijoilla käytössään interaktiivinen työpöytä näkymä

PUHTI-hankkeessa jalostetun tietovarannon tiedot olivat tutkimuksessa mukana olleiden kaupunkien (Tampere, Turku) ja hyvinvointialueen (Pirkanmaa) hyödynnettävissä. Tiedot tuotiin asiantuntijoille Power BI -raportointinäkymässä. Power BI -ohjelma on datan raportointiin ja analysointiin tarkoitettu Microsoftin työkalu. Asiantuntijoiden käytössä olevaan työpöytä näkymään visualisoitiin karttapoljalle tietoja kaupungeissa postinumeroalueittain ja Pirkanmaalla kunnittain. Työpöytä näkymä rakennettiin helppokäyttöiseksi ja josta tiedot ovat nopeasti omaksuttavissa. Näkymä kertoo tilannekuva esimerkiksi eri alueilla asuvien osallistumisesta organisoituun liikuntaan (kuva 1). Ajallisia muutoksia ja alueellisia eroja on niin ikään mahdollista tarkastella vertailuluvuilla raportointinäkymästä.

Kuva 1. Esimerkki työpöytä näkymästä: Lasten ja nuorten osallistuminen organisoituun liikuntaan Tampereella.

Haastatteluaineiston keruu ja haastateltavat

Haastatteluaineisto koostuu 23 haastattelusta, joihin osallistui kaikkiaan 24 henkilöä. Tampereen (10) ja Pirkanmaan (4) haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Turun yhdeksästä (9) haastattelusta yksi toteutettiin kahden hengen ryhmähaastatteluna. Haastatteluun osallistuneet työskentelivät laajasti erilaisissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntija- ja johtotehtävissä. Haastateltavien valinnassa käytettiin harkinnanvaraista otantaa. Tutkijat lähestyivät hankkeessa mukana olevien kaupunkien (Tampere, Turku) ja alueen (Pirkanmaa) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaavia yhteyshenkilöitä, joiden kautta saatiin lista henkilöistä, joilla oli käytössä PUHTI-hankkeen raportointinäkymä ja

joihin voitiin olla yhteydessä tutkimuksen tiimoilta. Haastatteluaineisto kerättiin kevään ja syksyn 2022 aikana. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä (Microsoft Teams -sovellus). Haastattelijoina toimivat PUHTI-hankkeessa vuonna 2022 työskennelleet tutkijat: tutkimuspäällikkö Susanna Raisamo sekä korkeakouluharjoittelijat Jussi Virtanen ja Vilhelmiina Virtanen.

Tutkimuksen kaikissa vaiheissa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastateltaville lähetettiin sähköpostitse yhteydenottovaiheessa tiedote tutkimuksesta, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, haastattelun toteuttamisesta ja sisällöstä, kerättävän tutkimusaineiston tutkimuseettisistä käsittelyistä sekä tiedusteltiin halukkuutta osallistua tutkimukseen. Lisäksi tietoa annettiin haastatteluihin osallistuneille suullisesti haastatteluiden alussa. Kaikki haastateltavat antoivat suostumuksensa haastatteluaineistojen litterointiin sekä sitaattien käyttöön tutkimuksissa ja tulosten raportoinneissa siten, ettei yksittäisiä haastateltavia voida tunnistaa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin.

Puolistrukturoitu haastattelurunko laadittiin THL:n, Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston tutkijoiden yhteistyönä. Haastattelukokonaisuus oli laaja sisältäen kysymyksiä muun muassa tiedolla johtamisesta ja organisaation päätöksenteosta. Haastatteluaineistoa tullaan hyödyntämään jatkossa näihin aiheisiin liittyvissä tieteellisissä julkaisuissa. Nyt käsillä olevassa Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisussa olemme kiinnostuneita siitä, millaisen vastaanoton uudentyypiset tietoaineistot saivat ja miten niitä on hyödynnetty. Tampereen, Turun ja Pirkanmaan tuloksia ei raportoida erillisinä.

Aineiston analyysi

Haastatteluaineisto analysoitiin induktiivisella aineistolähtöisellä sisällön analyysillä (Kynäs & Vanhanen, 1999). Analyysi toteutettiin tämän julkaisun kirjoittajina toimivien tutkijoiden (SR, TK, TS) yhteistyönä. Analyysi eteni siten, että ensimmäisessä vaiheessa SR perehtyi haastatteluaineistoon lukemalla sen läpi useaan kertaan ja poimi haastattelupuheesta erilliseen dokumenttiin ilmaisut (sanayhdistelmät, lauseet), jotka vastasivat tutkimustehtäviin. Tämä analyysi tehtiin kunkin tutkimuskysymysten osalta erikseen. SR laati myös alustavan luokittelukehikon, jossa alkuperäisilmaisut ensin pelkistettiin ja sen jälkeen ryhmiteltiin niiden sisältöjen erilaisuuksien ja yhtäläisyyksien perusteella ja muodostetuille kategorioille annettiin niiden sisältöä kuvaava nimi. Analyysin luotettavuutta ja yksimielisyyttä pyrittiin parantamaan tämän jälkeen vielä siten, että TK ja TS lukivat erilliseen dokumenttiin kootut ilmaisut huolellisesti läpi, pelkistivät sekä ryhmittelivät ne kumpikin itsenäisesti. Tämän jälkeen analyysissa edettiin synteesivaiheeseen, jossa muodostettuja ryhmittelyjä ja kategorisointeja tarkasteltiin vielä yhdessä tutkijoiden kesken ja muodostettiin yksimielinen näkemys lopullisesta luokittelukehikosta.

Tutkimuksen tulokset

Taulukoissa 1 ja 2 esitetään tutkimustehtävien mukaisesti aineiston ryhmittelyn eteneminen pelkistetyistä ilmauksista ala- ja yläkategoriaan. Esimerkkejä haastatteluotteista kuvataan tekstissä tulosten käsittelyn yhteydessä. Lainauksia on muokattu yleiskielelle, jotta vastaaja ei voida tunnistaa puhetylin perusteella.

Taulukko 1. PUHTI-hankkeen tietojen hyödyntäminen ja mahdollinen lisäarvo (ks. tutkimuskysymykset 1-2).

Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria
Uutta tietoa, joka täydentää olemassa olevaa tietoa Lisää ja monipuolistaa ymmärrystä Tietoa, jota aiemmin ei ole ollut saatavilla Taustatietoa alueellisen eriarvoisuuden ymmärtämiseen Aiempaa reaaliaikaisempaa ja kaupunginosatoista tietoa Vahvistusta ammattilaisten hiljaiselle tiedolle	Tiedolla lisäarvo verrattuna nykytilaan: tietopohjan laajentuminen, vahvistuminen ja ymmärryksen lisääntyminen	Tiedon lisäarvo
Tietoa strategiseen ohjaukseen, valmisteluun Tietoa strategiseen, konsernitason työhön Päätöksenteon perusteena, valtuuston materiaali Tilannekuvatietoa päätöksentekijöille, johtajille Kaupungin johtoryhmän tietoisuuden lisääminen Työkalu tiedolla johtamiseen	Tieto käytössä hyvinvointijohtamisen strategisen työn eri vaiheissa ja tasoilla: valmistelu, ohjaus, päätöksenteko	Tiedon hyödyntäminen strategisessa työssä
Suunnittelijoille kehityssuuntien havaitsemiseen Tietopohjaa ehkäisevään päihdetyöhön Työn alueelliseen kohdentamiseen apua Alueellisten erojen tunnistaminen Alueiden kehittäminen Tilannekuva Interventoiden kohdentaminen Tietopohjaa toiminnan suunnitteluun Ravitsemusterapeuttien työkalu	Tieto käytännön työn tukena: kehittäminen, toiminnan kohdentaminen, havainnointi	Tiedon hyödyntäminen operatiivisessa työssä
Palvelujen järjestämisen tietopohjaksi Palveluverkon suunnittelu Palveluiden yhdessä suunnitteluun Alueelliseen palvelujen suunnitteluun Palveluiden kohdentaminen Työkalu palvelujen järjestämiseen Palvelutarveperusteinen reagointi	Tieto osana palveluiden suunnittelua: järjestäminen, kehittäminen, kohdentaminen	Tiedon hyödyntäminen palveluiden suunnittelussa
Voimavarojen suuntaaminen Resurssien kohdentaminen Hankerahoituksissa tietopohjana Alueellisen resurssoinnin perusteena Resurssoinnin tukena, resurssoinnin kysymyksissä	Tieto taloudellisen resurssoinnin pohjana: suuntaaminen, kohdentaminen, toimenpiteiden perusteena	Tiedon hyödyntäminen resurssien käytössä
Indikaattoreita suunnitelmaan, indikaattorityö Tulosmittariksi Toiminnan tulokellisuuden arviointi Mittarikonaisuuteen	Tieto toiminnan vaikutusten ja tulosten arvioinnissa: indikaattorit, mittarit	Tiedon hyödyntäminen tulokellisuuden mittaamisessa ja arvioinnissa

Taulukko 2. PUHTI-hankkeen tietojen hyödyntämisen haasteet ja edellytykset (ks. tutkimuskysymys 3)

Pelkistys	Alakategoria	Yläkategoria
Epäselvää miten tietoja on hyödynnetty, ketkä hyödyntäneet ja missä yhteydessä Ei tietoa onko hyödynnetty Miten viedä tietoja eteenpäin Miten yhdistää tietoja muihin tietolähteisiin Tiedon hyödyntäminen alkutekijöissä Tulisi pilotoida mikä se hyöty on	Epäselvyys tietoaineistojen hyödyntämisestä: käytännöistä, laajuudesta, hyödyntämisen mahdollisuuksista	Tietämysvaje tietojen hyödyntämisestä haaste
Tiedon hyödyntäminen edellyttää paikallistuntemusta Aluetuntemus tärkeää Tiedon hyödyntäminen edellyttää yhdistämistä muuhun tietoon Tiedon hyödyntäminen vaatii analysointia, resursseja Hyötyä ei nähdä, jos ei ole vertailuasetta	Tietojen hyödyntäminen edellyttää tietoon paneutumista: tiedon analysointia ja siihen resursointia, kontekstin tuntemusta, vertaamista muuhun tietoon	Syventyminen tietoihin tiedon hyödyntämisen edellytys

Uusi tietolähde tuottaa lisäarvoa

Haastatteluaineiston perusteella uudentyypin tietolähteen asema nähtiin merkityksellisenä ja ennen kaikkea lisäarvoa tuottavana (taulukko 1; tutkimuskysymys 2). Sen koettiin laajentavan ja vahvistavan olemassa olevaa tietopohjaa, lisäävän ymmärrystä alueista sekä tuovan näkyväksi hiljaista tietoa. Haastateltavat korostivat myös sitä, miten tietojen avulla on mahdollista saada jo tiedossa oleviin alueellisiin eroihin uutta näkökulmaa ja päästä pureutumaan eriarvoistumisen ilmiöihin aiempaa syvemmin.

Haastateltavat kuvasivat uuden tietolähteen asemaa muun muassa seuraavasti:

”Tämän tyyppisellä saa tietoa vähän eri näkökulmasta kuin meidän omat tietojärjestelmät antaa”

”Uutta tietoa mitä me ei saada mistään muualta”

”Syvempää, täydempää tietoa tilanteesta alueilla”

”Antaa pohjaa jo kerätylle tiedolle ja olemassa olevalle tiedolle”

”Kun ammattilaisten puolelta tulee tietoon joku asia, niin sen vahvistamiseksi tästä datasta on myös apua”

”Pääsee sellaiseen tietoon käsiksi, jota ei normaalisti saisi perinteisten kanavien kautta”

”Näkisin täydentävänä ja palveluiden yhdessä suunnittelua edistävänä”

Tietoja hyödynnetään monialaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä

Hyvinvointia ja terveyttä edistetään monilla tasoilla ja haastateltavat kuvasivatkin monipuolisesti toimintoja, joissa PUHTI-tietoaineistoja hyödynnetään. Tietoja hyödynnetään muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön suuntaamiseen, seurantaan ja arviointiin. Haastatteluista nousi esiin kaikkiaan viisi eri luokkaa tiedon hyödyntämisestä (ks. myös taulukko 1):

- 1) Tietojen hyödyntäminen strategisessa työssä
- 2) Tietojen hyödyntäminen käytännön työssä
- 3) Tietojen hyödyntäminen palveluiden suunnittelussa
- 4) Tietojen hyödyntäminen taloudellisten resurssien käytössä

Näin tutkimus tehtiin:

Tutkimuksessa selvitettiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijahaastatteluihin perustuen kokemuksia uudentyypisten hyvinvointitietolähteiden hyödyntämisestä.

Haastatteluaineisto koostui 23 haastattelusta. Haastattelut toteutettiin vuoden 2022 aikana Turussa (9), Tampereella (10) ja Pirkanmaalla (4).

Haastattelukokonaisuus oli laaja sisältäen kysymyksiä muun muassa tiedolla johtamisesta ja organisaation päätöksenteosta. Tässä julkaisussa olemme rajanneet tarkastelun uudenlaisten tietoaaineistojen hyödyntämistä kuvaaviin kokemuksiin ja näkemyksiin.

5) Tietojen hyödyntäminen tuloksellisuuden mittaamisessa ja arvioinnissa

Seuraavassa tarkastelemme näitä tietojen hyödyntämisen erilaisia tapoja hieman tarkemmin ja esitämme haastatteluotteista esimerkkeinä lainauksia.

Tieto osana hyvinvointijohtamisen strategiatyötä

PUHTI-tietoaaineistot olivat käytössä hyvinvointijohtamisen strategisen työn eri vaiheissa ja eri tasoilla: valmistelu, ohjaus, päätöksenteko (taulukko 1). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtotehtävissä työskentelevät kuvasivat tietojen hyödyntämistä strategiatyössä muun muassa näin:

”Olen valtuuston materiaaleihin täältä vienyt tietoja eli on päätöksenteolekin viety tätä näkymää”

”Strategiavalmistelussa on käytetty”

”Tämä on sitä tietoa mitä käytetään sen miettimisessä, että mitä pitää tehdä, mihin meidän pitää kohdistaa voimavaroja”

Tieto arjen käytännön työn edistäjänä

Haastattelujen perusteella eniten tietoja oli hyödynnetty operatiivisessa eli käytännön työn tasolla tapahtuvassa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistoiminnassa ja sen tukena: suunnittelu, kehittäminen, kohdentaminen ja havainnointi (taulukko 1).

Käytännön työstä tarkemmin puhuttaessa haastateltavat nostivat esiin tietojen hyödyntämisen muun muassa seuraavilla toiminta-alueilla: ehkäisevä päihdetyö, elintapaohjaus (ravitsemus, liikunta), aikuissosiaalityö sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelut.

Uusien tietolähteiden hyötyinä nähtiin arjen työssä hyvinvointi- ja terveysriskien mahdollisimman varhainen tunnistaminen, jolloin myös tarvittavat interventiot voidaan kohdistaa oikea-aikaisesti ja asuinalueitasolle.

”Sitähän pystytään miettimään, että miksi tällä alueella on räjähtänyt energijuomien käyttö, niin silloin siihen pystytään miettimään, että pitäisikö meidän tehdä tähän joku interventio”

”Jos jollain alueella on heikkoja kehityssuuntia, niihin voidaan suunnitellijoiden toimesta puuttua”

”Alueen ravitsemusterapeuttien tuleva työkalu, koska siinä saadaan reaaliaikaista tietoa siitä miten esimerkiksi terveyteen liittyvät ostokset, valinnat muuttuvat”

”Hyödynnetään liikuntapalveluidenkin puolella, että he tietävät harrastajamääristä siellä.”

Tiedoista tukea palveluiden suunnitteluun

Haastateltavat toivat esiin, että palvelutarpeissa esiintyy eroja eri alueiden välillä ja palveluverkko koskettaa siten enemmän tiettyjä alueita.

Haastateltavat kertoivat hyödyntäneensä PUHTI-tietoja palveluiden suunnittelussa sekä palvelutarpeen arvioinnissa (taulukko 1). Tietoja oli käytetty muun muassa alueellisen palvelutarveperustaisen suunnittelun ja arvioinnin tukena. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtotehtävissä työskentelevät painottivat vastauksissaan tietojen hyödyntämistä palvelutarvearviointiin hieman useammin kuin asiantuntijatyötä tekevät vastaajat.

Seuraavat lainaukset kuvaavat asiantuntijoiden kokemuksia ja näkemyksiä PUHTI-tietovarannon hyödyntämisestä palveluiden suunnittelun näkökulmasta.

”Olemme käyneet sitä hyvin paljon läpi ja on mietitty sitä esimerkiksi järjestämisen työkaluna yhtenä palvelutarveperusteiseen pohdintaan ja reagointiin”

”Millä alueilla on eniten [maksuhäiriö]merkintöjä ja pitäisikö palveluita kohdentaa johonkin suuntaan”

”Voi selittää palvelutarvetta tai muuttunutta tarvetta”

”Substanssiasiantuntijat, ketkä palveluita kehittää, niin tämä on heille keskeistä tietoa”

”On käsitelty niitä myyntitilastoja eri alueilla ja pohdittu yhteyttä palvelujen järjestämiseen ja reaalitylanteeseen alueella eri palveluissa.”

Tieto mukana taloudellisissa tarkasteluissa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoimintaan liittyvissä taloudellisissa tarkasteluissa PUHTI-tietojen hyödyntäminen oli vielä jokseenkin vähäistä. Muutama haastateltavista kuvasi tietojen käyttöä sekä potentiaalia tietojen hyödyntämiseen resurssoinnissa, sen suunnamisessa, kohdentamisessa sekä toimenpiteiden perusteena seuraavasti:

”On hyödynnetty resurssien kohdentamisessa”

”Ollaan haettu hankerahoitusta tietojen tuella”

”PUHTI-raportilla voi perustella alueellista resurssointia”

”Voi tukea ihan sitä resurssointia”

Tieto hyödyksi toiminnan arvioinnissa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoiminnassa PUHTI-tietoaineistoja on mahdollista hyödyntää toiminnan ja toimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa sekä tulokellisuuden mittaamisessa (taulukko 1). Tietojen pohjalta on toisaalta mahdollista tunnistaa myös hyvinvointivaikutusten arvioinnin kehittämistarpeita.

”Puhti-mittareidenkin kautta me voitaisiin saada sitä arviointia kehittämiseen, tulosten arviointiin, yhdeksi mittariksi kaikkien muiden mittareiden lisäksi”

”Palveluryhmiin sitä on jaettu eteenpäin, he voi katsoa sitä, oman toiminnan kannalta relevantteja indikaattoreita”

”Seurantaa siihen arviointiin, että onko nämä meidän toimenpiteet ehkä jollakin tavalla tämän [PUHTI] -mittariston kautta ollut vaikuttavia että me tehdään oikeita asioita”

Tietojen hyödyntämisen haasteista ja edellytyksistä

Tietoaineistojen hyödyntämisen haasteeksi aineistosta nousi tietämysvaje ja puutteellinen ymmärrys siitä, miten tietoja hyödynnetään ja millaisia mahdollisuuksia hyödyntämiseen on olemassa. Tietämyksen luomisen lisäksi haastateltavien vasatauksissa korostui tiedon jakaminen toimialoilla ja/tai organisaatioissa, mitä pidettiin keskeisenä tietojen laajamittaisemmalle hyödyntämiselle. Haastateltavien mukaan tuomalla esimerkiksi tietoja jo hyödyntäneitä toimijoita yhteen, jakamalla yhteistä ymmärrystä tietoaineistojen hyödyntämisestä yhtäältä organisaatioiden sisällä ja horisontaalisesti voidaan tukea yhteisen tietämyksen ja ymmärryksen lisääntymistä. Tietojen hyödyntämisen edellytyksenä pidettiin tietoihin syventymistä, tiedon analysointia ja vertaamista muihin tietoihin. Tärkeää haastateltavien mielestä oli myös tuntea alueet ja niiden eroavaisuuksia määritteleviä tekijöitä. (taulukko 2; tutkimuskysymys 3).

”Useimmiten vastaus ei löydy pelkästä datasta vaan se vaatii muuta tutkiskelua”

”Ei tämä yksinään meitä palvele vaan liitettynä muihin tietolähteisiin”

”Puhti-hanke tuo arvokasta reaaliaikaista lisätietoa, mutta se pitää yhdistää kaikkeen tähän muuhun tietoon ja paikallistuntemukseen”

”Kun tietää, että siellä asuu paljon opiskelijoita, niin dataa katsoo ihan eri tavalla, kun tietää, että tämä on opiskelija-alue”

”Meitä nimenomaan myös kiinnostaa hyvin laajasti se, että keitä kaikkia tämä [PUHTI-data] kiinnostaa, koska ne hyödyntämisen mahdollisuudet on läpi organisaation”

”Haaste on siinä, että on niin henkilösidonnaista, että miten niitä [tietoja] viedään eteenpäin. Varmaan on tietyt palvelut, missä viedään enemmän, mutta kyllä se systemaattisuus vielä vähän puuttuu siitä”

Yhteenveto ja pohdinta

Tässä Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisussa esitimme tuloksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen parissa työtä tekevien, johdon ja asiantuntijoiden, kokemuksista ja näkemyksistä uudenlaisten, yritysten ja järjestöjen tuottamien ja hyvinvoinnin kannalta relevanttien tietojen hyödyntämisestä.

Tulokset osoittivat ensinnäkin sen, että PUHTI-hankkeen yhteydessä tuotettujen tietoaineistojen nähtiin tuottavan merkittävää lisäarvoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön. Tietojen koettiin laajentavan ja syventävän olemassa olevaa tietopohjaa, monipuolistavan ymmärrystä alueista sekä tuovan näkyväksi hiljaista tietoa.

Haastatteluissa johto ja asiantuntijat painottivat luonnollisesti hieman eri asioita: asiantuntijoiden puheessa korostui tietojen hyödyntäminen konkreettisesti arjen käytännön työn tukena, kun taas johdon näkemyksissä korostui tietojen hyödyntäminen strategisemmalla tasolla, resurssien ja palveluiden kohdentamisessa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoiminnan tuloksellisuuden mittaamisessa.

Yhdeksi haasteeksi tietojen hyödyntämiselle haastatteluissa nousi esiin puutteellinen tietämys ja ymmärrys siitä, missä ja miten tietoja on hyödynnetty sekä millaisia mahdollisuuksia tietojen hyödyntämiselle on. Johdon rooli ja osallistava toimintaote voi olla merkittävä tämänkaltaisen haasteen ratkaisemisessa.

Kaiken kaikkiaan tässä julkaisussa raportoituja kokemuksia ja näkemyksiä tietojen hyödyntämisestä voidaan käyttää pohjana PUHTI-hankkeen tietoaineistojen käytön edelleen kohdentamisessa ja edistämässä jatkossa. Kuntalaisten hyvinvointiuhkiin ja palvelutarpeiden muutoksiin tulee kyetä varautumaan ja reagoimaan nopeasti. Ennakoivaa ja nopeasti reagoivaa otetta ei saavuteta ilman ajantasaisia tietoaineistoja, jotka antavat alueellista tilannekuvaa siitä, mitä tapahtuu ja missä (Ståhl & Keski-Kuha, 2022).

Lopuksi yleisenä havaintona voidaan todeta, että terveyden ja hyvinvoinnin edistämistehävä hahmotettiin asiantuntijoiden ja johdon puheessa varsin laajasti. Tämä näkemys tulee myös aikaisempia tutkimushavaintoja kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (esim. Majoinen & Antila, 2017). Voidaankin ajatella, että PUHTI-tietoaineistojen hyödyntämisen potentiaali saattaa olla vielä suurempi kuin mitä tässä tutkimuksessa lopulta nousi esiin. Ilmiöistä esimerkiksi keskusteluun ja toimenpiteisiin eriarvoisuuden kaventamisesta PUHTI-tietoaineistoista voisi saada tukea. Tutkimuksista tiedetään, että hyvinvointi vaihtelee alueellisesti, mutta myös kaupunkien sisällä, ja nämä erot ovat kasvussa vaikuttaen muun muassa alueellisen eriytymisen kehityskulkuihin (Kauppinen & Mukkila, 2022).

Lähteet

Kauppinen T, Mukkila S. Suurten kaupunkien lähiöalueet erilaistuvat sosioekonomiselta rakenteeltaan. Teoksessa Karvonen S, Kestilä L, Saikkonen P. (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Teema 35. Helsinki.

Kyngäs H, Vanhanen L. Sisällön analyysi. Hoitotiede 1999;11:1.

Majoinen K, Antila A. Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa, sisältö, mahdollisuudet ja haasteet. ARTTU 2- tutkimusohjelma. ARTTU 2-tutkimusohjelman julkaisusarja 12/2017. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Ståhl T, Keski-Kuha T. Yritysten ja järjestöjen data auttaa vastaamaan hyvinvoinnin uhkiin nopeasti. THL Blogi, 6.7.2022.

STM. Digitalisaatio terveyden ja hyvinvoinnin tukena. Sosiaali- ja terveysministeriön digitaalisatiolinjaukset 2025. Julkaisuja 2016: 5.

Tämän julkaisun viite:

Raisamo S, Keski-Kuha T, Ståhl T (2023). ”Uutta tietoa mitä me ei saada mistään muualta” - Kokemuksia järjestöjen ja yritysten tietovarantojen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tutkimuksesta tiiviisti 34/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-408-118-4 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-118-4>